

JAHON IQTISODIYOTIDA QISHLOQ XO‘JALIGI UCHUN XALQARO MOLIYA TASHKILOTLARI INVESTITSİYALARINING TENDENSIYASI VA AHAMIYATI

Ibadullayeva Shirinoy

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti

Tashqi iqtisodiy faoliyat yo‘nalishi magistranti

Annotatsiya: Xalqaro moliya tashkilotlari butun dunyo bo‘ylab qishloq xo‘jaligini rivojlantirishni qo‘llab-quvvatlashda muhim rol o‘ynamoqda. Barqaror amaliyotlar, kichik fermer xo‘jaliklari, iqlimga chidamlilik va gender tengligiga e‘tibor qaratgan holda, XMTlari yanada xavfsizroq, adolatli va ekologik barqaror kelajakka hissa qo‘shib kelmoqda. Ushbu maqolada xalqaro moliya tashkilotlarining jahon qishloq xo‘jaligi sektoriga investitsiyalari tendentsiyasini va ularning ushbu sektordagi ahamiyatini ko‘rishimiz mumkin.

Kalit so‘zlar: xalqaro moliya tashkilotlari, investitsiyalar, qishloq xo‘jaligi, infratuzilma, o‘rtacha daromad, kambag‘allikni kamaytirish.

Kirish.

Jahonga ko‘ra, qishloq xo‘jaligi aholi uchun sanoat va oziq-ovqat mahsulotlari uchun xom ashyo yetkazib beradi. 2018-yilda qishloq xo‘jaligi sohasi global QQSning 4% miqdorida o‘z hissasini qo‘shdi. Ba‘zi davlatlarda fermer xo‘jaligi sohasidagi QQS o‘rishining 25% dan ortig‘ini qishloq xo‘jaligi tashkil etadi. Shu bois, boshqa sohalarga qaraganda, qishloq xo‘jaligini rivojlantirish eng kambag‘al aholi o‘rtasida boylikni oshirish borasida to‘rt barobar muvaffaqiyatliroqdir. Ekstremal qashshoqlikni kamaytirish, umumiy farovonlikni ta‘minlash, 2050-yilga kelib taxminan 9,7 milliard kishini oziq-ovqat bilan ta‘minlashning eng samarali usullaridan biri, bu sektorga investitsiyalarni ko‘proq jalb etish va bu 2016-yilda qashshoq ishchi guruhlarining 65%i tomonidan qo‘llanilgan³⁷.

Rivojlanayotgan mamlakatlar o‘z iqtisodiyotiga, jumladan, qishloq xo‘jaligiga investitsiyalarni jalb qilish strategiyalarini amalga oshirgan. Ish o‘rinlari yaratish, texnologiyalar transferi, investitsiya to‘planishi qishloq xo‘jaligini rivojlantirishga yordam berdi. Iqtisodiyot uchun qimmatga tushgan fiskal rag‘batlantirishlarni taklif qilish orqali bular amalga oshirildi. Bu pullar ichki ishlab chiqaruvchilarni qo‘llab-quvvatlash va ijtimoiy xizmatlar uchun byudjetni ko‘paytirish uchun sarflanishi mumkin edi. Qishloq xo‘jaligiga investitsiyalar xorijiy mamlakatlarda ham yerlarni qo‘lga kiritishga hissa qo‘shdi. Xalqaro moliya tashkilotlari investitsiyalari qishloq

³⁷ Blonigen B.A. FDI in Space: Spatial Autoregressive Relationships in Foreign Direct Investment // European Economic Review, vol. 51, 2024. P. 1303 1325

xo'jaligi sektorida ichki investitsiyalar va ish o'sishini yanada kuchaytirishi kutilmoqda. Oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish texnologik rivojlanishni yo'lga qo'yadi va mahalliy iste'dodni qo'llab-quvvatlash orqali ko'payadi. Shuningdek, qishloq xo'jaligi kambag'allarning boyligini boshqa sanoatga nisbatan to'rt barobargacha samaraliroq oshirishi mumkin.

Oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish ko'payishi mumkin, bu esa narxlarni pasaytiradi va narxlar infratuzilmasini to'xtatadi. Bular insonni rivojlantirish indeksini yaxshilaydi, uzoq vaqt ichida ijtimoiy himoyani oshiradi. Investitsiyalardan boy davlatlar umumiy foyda ko'rsa-da, kambag'alroq va kamroq rivojlangan mamlakatlar uchun bu qashshoqlikni kamaytirishga yanada ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlangan. Kapitalga boy mamlakatlar "oziq-ovqat xavfsizligi"ning asosiy maqsadini izlaydilar. To'liq importchilar, xususan, Saudiya Arabistoni, Yaponiya, Xitoy va Hindiston buni o'z fuqarolarini avvalgidan ko'ra xavfsizroq va adolatli narxda boqish bo'yicha zamonaviy uzoq muddatli reja deb bilishadi. Ular import qilingan oziq-ovqat mahsulotlariga bog'liq, shunday qilib, ular global oziq-ovqat muammolari keltirib chiqargan bozor cheklovlaridan xavotirda. Biroq, ularning ko'p pullari borligi sababli, ular mamlakatni oziq-ovqat bilan ta'minlash uchun chet el fermalarini egallashga harakat qilishadi.

Ikkinchi yangi motivatsiya moliyaviy daromadlarni ta'minlashdir. Yaqinda oziq-ovqat narxlari ko'tarilib, dunyo bo'ylab ko'plab xalqlarda yer narxlari past bo'lgani sababli, hozirgi moliyaviy inqiroz tufayli barcha striptizlarning investorlari ko'chmas mulkka to'planmoqda. Shunday qilib, eng yaxshi tuproqlarni nazorat qilish moliyaviy daromadga olib kelishi mumkin. Moliyaviy cheklovlar tufayli mahalliy xususiy sektor investitsiyalari yetarli bo'lmaganda to'g'ridan-to'g'ri chet el investitsiyalari hamda XMT investitsiyalari bo'shliqni to'ldirishi mumkin. Bundan tashqari, mahalliy iqtisodiyotni faqat moliyaviy resurslarga hissa qo'shishdan tashqari sezilarli darajada yaxshilash imkoniyati mavjud, ular infratuzilmani yaxshilash, ishlab chiqarish samaradorligini oshiradigan yangi texnologiyalarni taklif qilish va mahalliy investorlar imkoniyatlarini oshirishdir. Shuningdek, farovonlikni qanchalik oshirishi mezbon mamlakatning ochiqlik va biznes iqlimi darajasiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatadi.

Qishloq xo'jaligidagi XMT investitsiyalari sug'orish va infratuzilma kabi yuqori narxdagi sohalarga jalb qilinishi orqali xalq qishloq xo'jaligi sektorining mahsuldorligini oshirishi mumkin. Ammo rivojlanayotgan mamlakatlarda agrar XMTning muvaffaqiyati qishloq xo'jaligi innovatsiyalari, solishtirma ustunlik, taklif etilayotgan XMT investitsiyalari tartiblarining texnik va iqtisodiy barqarorligi, yerlarni boshqarish uchun institutsional shart-sharoitlar, kichik egasi raqobatbardoshligi va bozorga kirishiga bog'liq.

Qishloq xo'jaligiga XMT investitsiyalari ba'zi ishlab chiqarish parametrlariga, jumladan, fermerlarni ta'lim olish va o'qitishga, fermer xo'jaliklariga kirishni ko'paytirishga, yaxshiroq fermerlik amaliyotini qabul qilishga va ekinlar hosilini ko'paytirish qishloq xo'jaligi texnologiyalariga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bundan tashqari, eksportni osonlashtirish va fermer xo'jaliklarining ichki va tashqi bozorlarga kirishini kengaytirib, kengaytirilgan transport, kommunikatsiya va saqlash infratuzilmasi orqali qishloq xo'jaligiga ta'sir ko'rsatadi. Qishloq xo'jaligi jahon iqtisodiyotida hal qiluvchi rol o'ynaydi, chunki u oziq-ovqat, bandlik va iqtisodiy rivojlanishning asosiy manbai, ayniqsa rivojlanayotgan mamlakatlarda.

Biroq, bu hududlardagi ko'plab kichik fermerlar va qishloq jamoalari ko'pincha moliya, texnologiya va bozorlarga kirishning cheklanganligi, ularning mahsuldorligi va daromadlariga to'sqinlik qilish kabi muammolarga duch kelishadi. Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi va mintaqaviy taraqqiyot banklari kabi XMT investitsiyalar va qo'llab-quvvatlashlari muhim ahamiyatga ega. Ushbu tashkilotlar qishloq xo'jaligi sektorining iqtisodiy o'sishni ta'minlash, qashshoqlikni kamaytirish va global miqyosda oziq-ovqat xavfsizligini oshirishdagi muhimligini tan oldi. So'nggi bir necha o'n yilliklar davomida XMT rivojlanayotgan mamlakatlarning qishloq xo'jaligi sektoriga investitsiyalar va intervensiyalarni sezilarli darajada oshirdi.

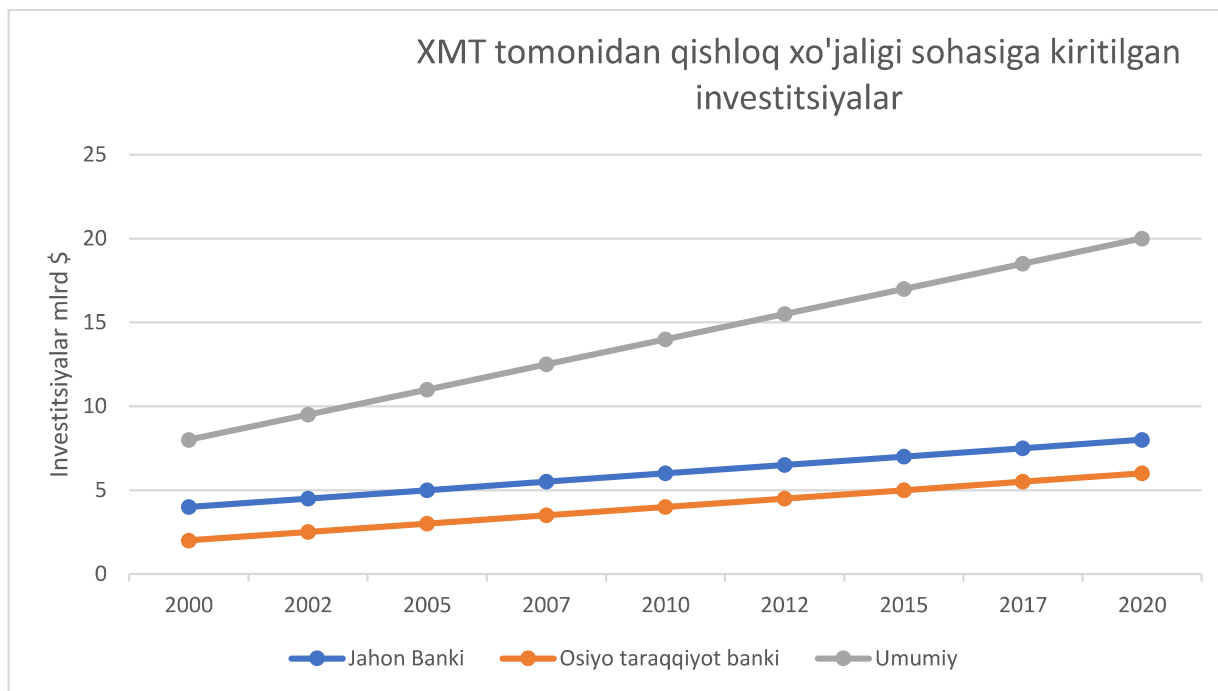
Ushbu investitsiyalar turli shakllarda bo'lgan, jumladan: qishloq xo'jaligi infratuzilmasi, irrigatsiya tizimlari va qiymat zanjirlarini modernizatsiya qilish va kengaytirishni qo'llab-quvvatlash uchun kreditlar, grantlar va subsidiyalar orqali moliyaviy yordam ko'rsatish; yuqori mahsuldor ekin navlari, samarali dehqonchilik amaliyoti va hosildan keyin qayta ishlash texnikasi kabi yangi qishloq xo'jaligi texnologiyalarini ishlab chiqish va tarqatish bo'yicha ilmiy-tadqiqot va ishlanmalarni moliyalashtirish. Qishloq xo'jaligini rivojlantirish uchun qulay muhitni yaxshilash, jumladan, yerga egalik qilish huquqini mustahkamlash, bozorga kirishni kengaytirish va tartibga soluvchi to'siqlarni bartaraf etish uchun siyosat islohotlari va salohiyatni oshirish dasturlarini ilgari surish; kichik dehqonlar va qishloq jamoalarini kredit, kengaytma xizmatlari va qishloq xo'jaligi mahsulotlaridan foydalanish imkoniyatlarini yaxshilash orqali qo'llab-quvvatlash, shuningdek, dehqon kooperativlari va ishlab chiqaruvchilar tashkilotlarini rivojlantirishga ko'maklashish³⁸;

Ushbu XMT investitsiyalarining global qishloq xo'jaligi sektoriga va kengroq jahon iqtisodiyotiga ta'siri sezilarli bo'ldi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligi uchun XMT tomonidan sezilarli darajada ko'mak olgan mamlakatlar qishloq xo'jaligida yuqori samaradorlikni boshdan kechirgan, kichik fermerlar daromadlari

³⁸ Blonigen B.A. FDI in Space: Spatial Autoregressive Relationships in Foreign Direct Investment // European Economic Review, vol. 51, 2023. P. 1303 1325

ko'paygan va oziq-ovqat xavfsizligi va ovqatlanish natijalari bunday investitsiyalarsiz mamlakatlarga nisbatan yaxshilangan.

Bundan tashqari, ushbu qishloq xo'jaligi yutuqlarining to'liqlik ta'siri kengroq iqtisodiy rivojlanishga, yangi ish o'rinlari yaratishga va qishloq joylarida qashshoqlikni kamaytirishga yordam berdi va natijada global oziq-ovqat tizimining barqarorligini mustahkamladi.

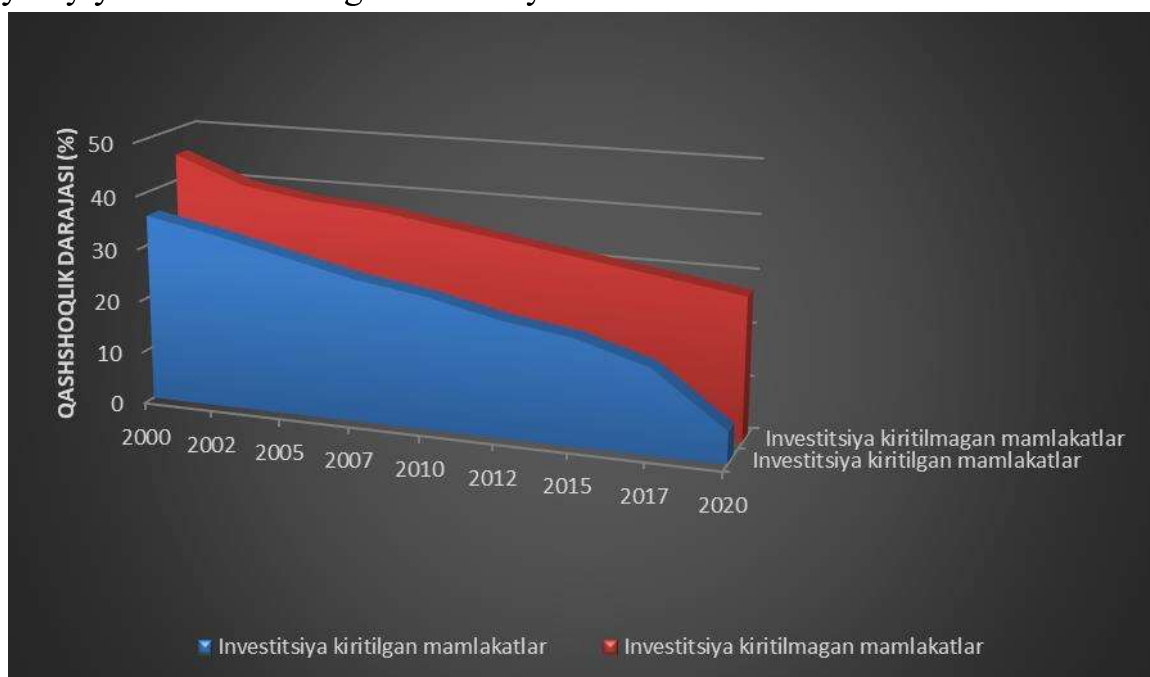
Rasm.2.1.1 Xalqaro moliya tashkilotlari (XMT) tomonidan qishloq xo'jaligiga kiritilgan investitsiyalar (2000-2020-yillar)

Manba: Jahon banki ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan (<https://www.worldbank.org/en/home>)

Yuqoridagi grafik 2000-2020-yillar davomida turli xalqaro moliya tashkilotlari (XMT) tomonidan qishloq xo'jaligiga qo'yilgan investitsiyalarni ko'rsatadi. Jahon banki investitsiyalari 2000-yildagi 5,2 milliard dollardan 2020-yilda 11,2 milliard dollargacha barqaror o'sib borayotganini ko'rsatmoqda. Bu qishloq xo'jaligini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash bo'yicha kuchli va o'sib borayotgan majburiyatdan dalolat beradi. OTB investitsiyalari, shuningdek, 2000-yildagi 1,8 milliard dollardan 2020-yilda 5,1 milliard dollargacha izchil o'sib borayotganini ko'rsatmoqda, bu uning qishloq xo'jaligini moliyalashtirishdagi roli ortib borayotganidan dalolat beradi. Boshqa XMT investitsiyalari 2000-yildagi 3,4 milliard dollardan 2020-yilda 8,2 milliard dollargacha o'sgan, bu turli xalqaro tashkilotlarning qishloq xo'jaligini qo'llab-quvvatlashdagi birgalikdagi sa'y-harakatlarini ko'rsatmoqda.

Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki va boshqa XMT investitsiyalarining ortib borayotgan tendentsiyasi ushbu tashkilotlarning qishloq xo'jaligini rivojlantirishda

muhim rol o'ynashini ta'kidlaydi. Yigirma yil davomida jami investitsiyalar hajmining sezilarli darajada o'sishi qishloq xo'jaligi mahsuldorligini oshirish, iqtisodiy o'sish va butun dunyo bo'ylab qashshoqlikni bartaraf etishda xalqaro moliyaviy yordam muhimligini ta'kidlaydi.

Rasm.2.1.2 XMT tomonidan investitsiya kiritilgan va investitsiya kiritilmagan mamlakatlardagi qashshoqlik darajasi(2000- 2020-yillar)

Manba: Jahon banki ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan (<https://www.worldbank.org/en/home>)

Grafikga ko'ra, qashshoqlik darajasi butun davr mobaynida investitsiya qilinmagan mamlakatlarda XMT investitsiya qilgan mamlakatlarga qaraganda doimiy ravishda yuqori bo'lgan. Vaqt o'tishi bilan ikki stavka o'rtasidagi farq qisqargani ko'rinadi. Masalan, 2000- yilda investitsiya qilinmagan mamlakatlarda qishloqda qashshoqlik darajasi 42,1% ni tashkil etgan bo'lsa, XMT investitsiyalangan mamlakatlarda bu ko'rsatkich 35,2% ni tashkil etdi. 2020-yilga kelib, investitsiya qilinmagan mamlakatlarda bu ko'rsatkich 27,9 foizga, XMT investitsiya qilgan mamlakatlarda esa 16,2 foizga tushgan.

Jadval 2.1.3

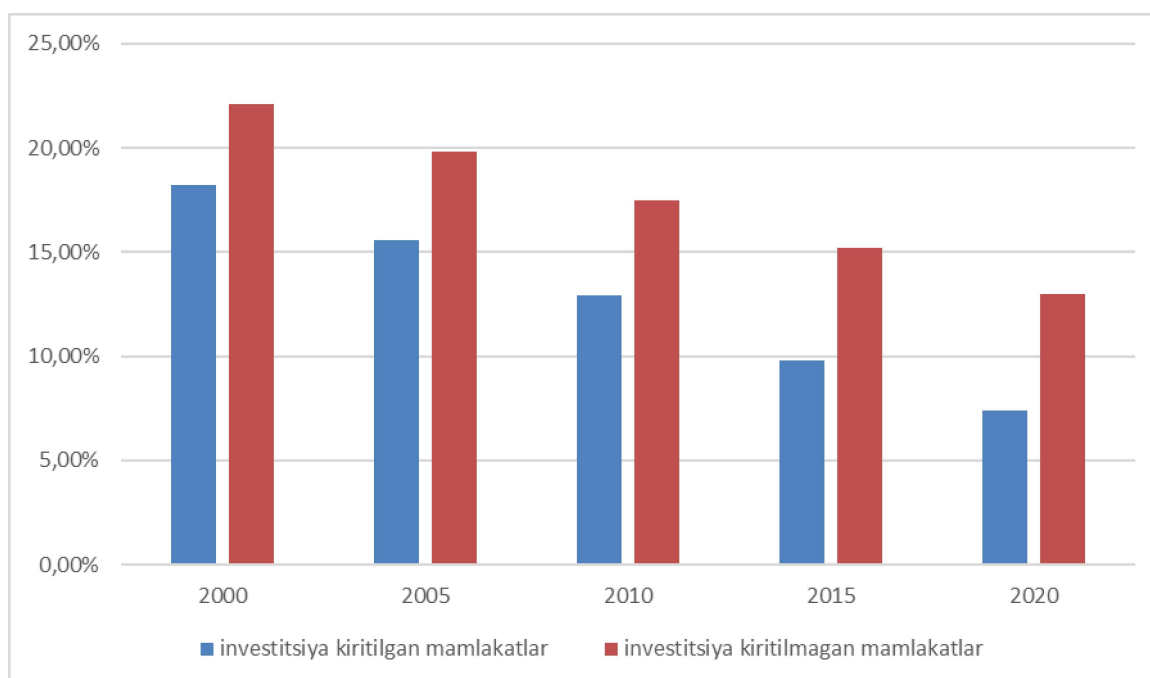
XMT qishloq xo'jaligi investitsiyalari bo'lgan mamlakatlardagi kichik fermerlarning o'rtacha daromadlari (2000-2020-yillar)

Yillar	XMT investitsiya kiritgan davlatlar	XMT investitsiya kiritmagan davlatlar
2000	\$850	\$720

2005	\$950	\$780
2010	\$1,120	\$860
2015	\$1,320	\$920
2020	\$1,520	\$980

Manba: Jahon banki ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan (<https://www.worldbank.org/en/home>)

Ushbu grafik XMT qishloq xo'jaligi investitsiyalaridan foyda ko'rmagan mamlakatlardagi kichik fermerlarning o'rtacha daromadlaridagi farqni ko'rsatadi. Bu investitsiyalar kichik ishlab chiqaruvchilarning turmush darajasini oshirishdagi rolini ta'kidlab o'tadi.

Rasm. 2.1.4 XMT qishloq xo'jaligi investitsiyalariga ega rivojlanayotgan mamlakatlarda to'yib ovqatlanmaslikning tarqalishi, investitsiya qilinmagan mamlakatlarga nisbatan (2000-2020-yillar)

Manba: FAO ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan (<http://www.fao.org/statistics/en>)

Ushbu jadval XMT qishloq xo'jaligi investitsiyalarini olgan rivojlanayotgan mamlakatlarda to'yib ovqatlanmaslik tez sur'atlar bilan kamayganligini ko'rsatadi, bu oziq-ovqat xavfsizligi va oziqlanishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu tahlillar shuni ko'rsatadiki, rivojlanayotgan mamlakatlarning qishloq xo'jaligi sektoriga XMT investitsiyalari oziq-ovqat ishlab chiqarish, parhez xilma-xilligi va to'yib ovqatlanmaslik darajasini sezilarli darajada yaxshilashga olib kelgan. Ushbu dalil O'zbekiston va boshqa rivojlanayotgan mamlakatlardagi oziq-ovqat xavfsizligini oshirish va aholining ovqatlanish natijalarini yaxshilash uchun XMT

moliyalashtirishga ustuvor ahamiyat berish va strategik foydalanishga yo'naltirish uchun muhim ko'rsatkichlardan biridir.

Jadval 2.1.5

Investitsiya kiritilgan mamlakatlarda iqlimga mos aqlli qishloq xo'jaligi amaliyotlarini joriy etish darajasi, investitsiya qilinmagan mamlakatlarga nisbatan (2000-2020 yillar)

Yillar	XMT investitsiya kiritgan davlatlar	XMT investitsiya kiritmagan davlatlar
2000	18 %	12 %
2005	24%	15%
2010	32 %	19 %
2015	41 %	23 %
2020	52 %	27 %

Manba: Jahon banki ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan (<https://www.worldbank.org/en/home>)

Ushbu jadval shuni ko'rsatadiki, XMT investitsiyalari qurg'oqchilikka chidamli ekin navlari, aqlli dehqonchilik texnikasi va oziq-ovqat ishlab chiqarish tizimlarining barqarorligini oshirishi mumkin bo'lgan barqaror yerlarni boshqarish kabi iqlimga mos qishloq xo'jaligi amaliyotlarini qo'llashga yordam berdi. XMT investitsiyalarining rivojlanayotgan mamlakatlarning qishloq xo'jaligi sektoriga ko'p qirrali ta'sirini ko'rsatadi, ular qiymat zanjirlarini mustahkamlash va iqlimga mos keladigan amaliyotlarni targ'ib qilishdan tortib, kengaytma xizmatlari va tadqiqotlarni yaxshilashgacha, ayniqsa, qishloq xo'jaligi sektorini modernizatsiya qilishga, oziq-ovqat xavfsizligi va aholining ovqatlanishini yaxshilashga faol intilayotgan davlatlar uchun foydali bo'ladi.

Rivojlanayotgan mamlakatlarning qishloq xo'jaligi sektoriga XMT investitsiyalari va aralashuvi butun dunyo bo'ylab taraqqiyot va iqtisodiy rivojlanishning muhim omili bo'ldi. Ushbu investitsiyalar kichik fermerlar va qishloq jamoalari duch keladigan moliyaviy, texnologiya va bozorlarga kirishning cheklanganligi kabi muammolarni hal qilishda muhim rol o'ynaydi. Ko'p qirrali yondashuv orqali XMT qishloq xo'jaligi infratuzilmasini modernizatsiya qilish va kengaytirishni qo'llab-quvvatlash, ilmiy-tadqiqot va ishlanmalar tashabbuslarini moliyalashtirish, siyosat islohotlarini rag'batlantirish va kichik fermerlarning imkoniyatlarini kengaytirish uchun katta resurslarni yo'naltiradi. Ushbu investitsiyalarning ta'siri keng qamrovli bo'lib, qishloq xo'jaligi mahsuldorligini oshirishga, fermerlar daromadini oshirishga, oziq-ovqat xavfsizligini yaxshilashga va

ushbu qo'llab-quvvatlashdan bahramand bo'lgan hududlarda kengroq iqtisodiy rivojlanishga olib keladi.

Qishloq xo'jaligiga XMT investitsiyalarining dinamikasi doimiy ravishda o'zgarib bormoqda, chunki bu tashkilotlar o'z strategiyalarini paydo bo'lgan muammolarni hal qilish uchun moslashtiradi va o'z ustuvorliklarini global oziq-ovqat tizimining o'zgaruvchan ehtiyojlariga moslashtiradi. Ushbu moslashuvchanlik va tezkorlik XMT investitsiyalari jahon iqtisodiyotiga ijobiy va barqaror ta'sir ko'rsatishda davom etishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. XMTning qishloq xo'jaligi sohasiga kiritgan sarmoyalari va aralashuvi o'zgartiruvchi kuch bo'lib, jahon iqtisodiyotining rivojlanishiga, qashshoqlikni kamaytirishga va butun dunyo bo'ylab oziq-ovqat xavfsizligini oshirishga hissa qo'shadi. Dunyo tobora murakkab muammolarga duch kelar ekan, ushbu tashkilotlarning doimiy majburiyatlari va moslashuvi barcha uchun yanada barqaror va inklyuziv kelajakni shakllantirishda muhim ahamiyatga egadir³⁹.

Xulosa qilib aytganda, Xalqaro moliya tashkilotlarining qishloq xo'jaligiga kiritgan sarmoyalari jahon iqtisodiyotini shakllantirishda hal qiluvchi kuch sifatida namoyon bo'ldi. Ushbu tahlillar XMT investitsiyalari qashshoqlikni kamaytirish, iqlim o'zgarishiga moslashish va barqaror qishloq xo'jaligi amaliyotlarini o'z ichiga olgan bir qator muammolarni hal qilishda muhim rol o'ynaganini ko'rsatadi. Infratuzilmani rivojlantirish, tadqiqot va innovatsiyalar hamda salohiyatni oshirish tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash orqali XMTlar fermerlar va jamoalarga o'z turmush sharoitlarini yaxshilash va dunyo mamlakatlarining umumiy farovonligiga hissa qo'shish imkoniyatini berdi.

Shu bilan birga, XMT investitsiyalarining samaradorligiga alohida mamlakatlarning o'ziga xos ehtiyojlari, boshqaruv sifati va siyosatning barqaror rivojlanish maqsadlariga mos kelishi kabi turli omillar ta'sir qilishi mumkinligini tan olish kerak. O'z ta'sirini maksimal darajada oshirish uchun XMTlar paydo bo'lgan muammolarni hal qilish uchun o'z strategiyalarini moslashtirishda davom etishlari, mahalliy manfaatdor tomonlar bilan hamkorlik qilishlari va ijobiy natijalar uchun eng katta salohiyatga ega bo'lgan sohalarga investitsiyalarni ustuvorlashtirishlari kerak.

Qishloq xo'jaligiga XMT investitsiyalarining tendentsiyasi va ahamiyati ushbu tashkilotlar barqaror rivojlanish, oziq-ovqat xavfsizligi va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda muhim rol o'ynashini ta'kidlaydi. Dunyo o'zining oziq-ovqat tizimlari va tabiiy resurslariga tobora kuchayib borayotgan bosimlarga duch kelayotgan ekan, XMTlarning doimiy qo'llab-quvvatlashi barcha uchun yanada mustahkam va adolatli kelajakni qurish uchun muhim bo'ladi.

³⁹ Byerlee, D., Masters, W. A., and Robinson, D. (2015). “Investment in land development: An overlooked dimension of the land grab discourse on frontier agriculture.”. In Pre-Conference Workshop on Agro-holdings and Other Types of Mega-farming Operat

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Aitken B., Harrison A. Do domestic firms benefit from direct foreign investment? Evidence from Venezuela // *American Economic Review*, vol. 29, 1999. P. 605 - 618.
2. Awunyo-Vitor, D., and Sackey, R. A. (2018). Agricultural sector foreign direct investment and economic growth in Ghana. *J. Innov. Entrep.* 7, 1–15. doi: 10.1186/s13731-018-0094-3
3. Blomstrom, M. and Kokko, A. (2003) The Economics of Foreign Direct Investment Incentives. NBER Working Papers 9489, National Bureau of
4. Blonigen B.A. FDI in Space: Spatial Autoregressive Relationships in Foreign Direct Investment // *European Economic Review*, vol. 51, 2007. P. 1303 1325.
5. Blonigen B.A. FDI in Space: Spatial Autoregressive Relationships in Foreign Direct Investment // *European Economic Review*, vol. 51, 2007. P. 1303 1325.
6. Borenstein, De Gregorio, and Lee. (1998) Trends and impacts of foreign investment in developing country Agriculture Evidence from case studies. Food and Agriculture Organization of the United Nations Rome 2013.
7. Economic. Borenstein, E., De Gregorio, J. and Lee, J. (1998) How Does Foreign Direct Investment Affect Economic Growth? *Journal of International Economics*, 45, 115-135.
8. World Bank's 2022 report on food security in Central Asia: <https://blogs.worldbank.org/europeandcentralasia/ensuring-food-security-europe-and-central-asia-now-and-future>
9. <https://data.worldbank.org/topic/agriculture-and-rural-development>
10. TradingEconomics: <https://tradingeconomics.com/uzbekistan/indicators>
11. Foreign Direct Investment Theories: An Overview of the Main FDI Theories. - <http://ejist.ro/files/pdf/357.pdf>
12. <https://www.worldbank.org/en/home>